

Олена Симоненко,

канд. політ. наук, ст. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Київ, Україна

ДОСВІД ПОЛІТИКО-КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК ЗАРУБІЖНИХ БІБЛІОТЕК З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

У статті досліджено актуальність та доцільність вивчення політико-комунікативних практик бібліотек у системі політико-комунікативних зв'язків і відносин з органами державної влади. У цьому контексті розглянуто досвід зарубіжних бібліотек, зроблено аналіз основних напрямів їхньої участі. Висвітлено основні чинники, які дають змогу бібліотекам сприяти підвищенню ефективності політики органів державної влади. Окреслено потенціал зарубіжних бібліотек у системі політичних комунікацій.

Ключові слова: бібліотека, політична комунікація, політико-комунікативна взаємодія, органи державної влади.

В останні роки ми всі стали свідками того, як сильно змінюються уявлення про завдання бібліотек, їхнє місце в науковій, освітній, культурній та інформаційній інфраструктурі, їхню роль у політичному житті, розвитку демократії і місцевого самоврядування. Ці уявлення змінюються одночасно і на професійному, і на владному, і на побутовому рівнях. Найважливіші завдання бібліотек у сучасному світі все частіше формулюються як забезпечення вільного і необмеженого доступу до інформації та збереження її джерел. У багатьох країнах книгозбірні – найбільш відвідувані культурні установи.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності зарубіжних бібліотек є взаємодія з органами влади. Зі свого боку, органи державної влади потребують максимально функціонального джерела інформації, яке здатне допомогти орієнтуватися в складному і неоднозначному світі політики та економіки, одержувати максимум необхідної інформації на тему, що їх цікавить. Установами, що здатні задовольнити такі запити стали бібліотеки. Тож очевидно, що політико-комунікативна діяльність бібліотек з органами державної влади є вагомим складовим і надзвичайно важливим чинником раціональної організації ефективних реформ.

Тому наразі є актуальним та доцільним вивчення політико-комунікативних практик бібліотек саме з цього ракурсу.

Окремі питання цієї проблеми розглядали у своїх дисертаційних і монографічних дослідженнях, наукових розвідках відомі фахівці бібліотечної справи: Л. Костенко, П. Кегбайн, Р. Мотульський, О. Онищенко, Ю. Столяров, В. Струнгар, А. Чачко, Л. Чуприна. Значну увагу було приділено актуальним проблемам організації та модифікації інформаційних ресурсів, а саме проаналізовано адаптацію технології бібліотечного обслуговування до потреб користувачів: В. Виноградова, І. Давидова, П. Друкер, В. Ільганаєва, А. Соляник, О. Соснін.

Вдосконалення інформаційного супроводу діяльності органів державної влади на основі сучасних інформаційних технологій цікавили таких дослідників, як В. Горовий, Т. Гранчак, А. Дегтяр, О. Кобелєв, В. Скворцов, М. Сорока, Я. Шрайберг.

Незважаючи на наявність достатньої кількості публікацій, що присвячені темі політико-комунікативної взаємодії бібліотек з органами державної влади, слід зазначити, що ця проблематика недостатньо опрацьована.

Отже, метою статті є визначення потенціалу та ролі бібліотек у системі політико-комунікативних взаємодій, а також ефективних форм співпраці між бібліотеками та органами державної влади.

У сучасних демократіях урядова та парламентська інформація формують основу комунікації з громадянами. Однак так було не завжди. Зокрема, історія формалізованого висвітлення роботи парламенту починається з офіційного опублікування опису обговорення в Британському парламенті в 1802 р., а в 1809 р. була опублікована транскрипція парламентських дебатів, за що причетні до цього Д. Корбетт і Т. Хенсард були звинувачені, визнані винними та ув'язнені. З тих часів багато що змінилося: у XXI ст. громадяни можуть комунікувати з органами державної влади активніше, ніж в епоху друкованих матеріалів. Тому протягом останніх років можна спостерігати більш динамічне залучення громадян у процеси вироблення політики. З огляду на це постала необхідність пошуку нових каналів комунікації між органами державної влади та громадськістю [11].

Зі свого боку органи державної влади працюють з великим обсягом комплексних питань під час розробки ефективних реформ. Тому принципово важливо для них мати достатньо ресурсів для забезпечення політики якісним експертним знанням, необхідним для розв'язання актуальних проблем суспільного розвитку. З огляду на це, базована на об'єктивних доказах розробка політики, важливим аспектом якої

є ефективне використання експертних і наукових розробок для визначення програм і практик, має позитивні політичні наслідки. Значною мірою досягнення цих завдань залежить від ефективної роботи бібліотек.

Сучасна бібліотека є установою, що акумулює інтереси практично всіх верств суспільства. Поступове формування основ правової держави, забезпечення прозорості діяльності владних структур на різних рівнях, вдосконалення законодавчої системи, широке достовірне інформування громадян для забезпечення їхнього усвідомленого політичного вибору, розвиток недержавного сектора економіки створюють можливість реалізації довгострокових бібліотечних ініціатив та перспектив. Цим і обумовлена необхідність професійного співробітництва бібліотек у різноаспектній площині з органами державної влади. Отже, багатофункціональність бібліотечної діяльності дає змогу створювати багатосторонні партнерські проекти для виконання важливих завдань. При цьому головними критеріями якості бібліотечних послуг з надання в користування інформаційних ресурсів є: достовірність, оперативність, своєчасність, актуальність, повнота, структурованість, доступність.

У зв'язку з цим зазначимо, що розвиток бібліотечної діяльності, спрямованої на ефективну співпрацю з органами державної влади, має носити випереджувальний характер і вискоєфективно використовувати інформацію та її найбільш високоорганізовану форму – науково-інтелектуальне знання.

Найперспективнішою формою роботи з органами державної влади є модель інформаційно-аналітичного партнерства з розширенням функцій бібліотеки як центру публічного доступу до інформації. Під розширенням функцій мається на увазі насамперед участь бібліотеки в державотворчих демократичних процесах: сприяння поінформованості громадян із суспільно значущих питань, забезпечення органів державної влади інформацією, що сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень тощо. Важливість забезпечення бібліотеками інформаційно-аналітичного супроводу процесу прийняття управлінських рішень розглядається в працях В. Горового. Вчений також спрогнозував зростання ролі системи бібліотечних інформаційних комунікацій у загальній системі соціальних комунікацій [2]. На важливість інформаційного забезпечення органів державної влади вказують О. Онищенко і В. Горовий [8, с.82]. Вони стверджують, що інформаційне забезпечення є базою, на якій будується управлінська діяльність державного апарату. Водночас інформаційний базис є основою розвитку, за їхнім визначенням, – стратегічним ресурсом держави.

Показовою також є дедалі активніша участь бібліотек у політичній комунікації, про що пише Т. Гранчак [5], залучення інформаційно-аналітичних структур бібліотек до інформаційного забезпечення органів державної влади, активне використання бібліотек у системі пунктів доступу до публічної інформації, функціонування їх як складової інфраструктури електронного урядування, накопичення у фондах електронних інформаційних ресурсів та активне використання оперативної інтернет-інформації у їхній інформаційно-аналітичній діяльності – усе це підтверджує статус бібліотек не лише як книгосховища, як інформаційного центру, а і як точки перетину та концентрації інформаційних потоків і вузла інтелектуального перероблення інформації [4].

З іншого боку, чимало дискусій сучасних дослідників точиться навколо питання про те, наскільки влада, реалізуючи зв'язки з суспільством, готова бачити бібліотеку своїм партнером. Між тим, на думку багатьох фахівців, особливо актуальною стає роль бібліотек у контексті розвитку електронного урядування, яке передбачає, що будь-яка фізична чи юридична особа може звертатися із запитом до державних установ для отримання інформації та виконання юридичних дій. При цьому бібліотеки мають значні можливості в сприянні розвитку е-урядування, оскільки вони: 1) накопичили практику «навігаторів» інформаційного простору; 2) за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій здатні забезпечити повноцінний інформаційний обмін між суб'єктами інформаційного простору; 3) мають традиційні навички керування знаннями (систематизування документів, каталогізація, формування баз даних тощо). Отже, вже сьогодні значна частина бібліотек з упровадженням електронних інформаційних технологій може надавати владним структурам допомогу в отриманні своєчасної, повної та об'єктивної інформації для ведення ефективної управлінської діяльності.

Як показує практика зарубіжних держав, бібліотеки вже надають відчутну допомогу владним структурам в інформаційному забезпеченні.

Серед різноманітних форм такого забезпечення останнім часом можна спостерігати: забезпечення медіа висвітлення діяльності органів державної влади, відповіді на інформаційні запити, розробка друкованих та інших матеріалів, організація освітніх семінарів та екскурсійних турів, підготовка регулярних звітів тощо.

Розглянемо найсуттєвіші моменти, пов'язані з практикою політико-комунікативної діяльності бібліотек з органами державної влади в зарубіжних країнах. Наприклад, цікавим є досвід Уганди. Національна академія наук організовує зустрічі можновладців з науковцями

для забезпечення позитивного впливу на процеси вироблення політики через пошук належного обґрунтування. Зазвичай запрошення отримують близько 70 політиків (обрані парламентарі, парламентські чиновники, урядові агенції, представники громадських організацій тощо). Це сприяє прийняттю поінформованих рішень щодо важливих суспільних проблем. При цьому важливу роль у такій співпраці відіграють бібліотеки та, зокрема, їхні інформаційно-аналітичні служби. У Чилі члени парламенту можуть звернутися до бібліотеки з проханням дати відповідь як ті чи інші конкретні проблеми були розв'язанні в законодавстві країн світу[11].

Прикладом сучасного, активного інформаційно-аналітичного центру книгозбірні слугує дослідницька служба Бібліотеки Конгресу США (Congress Research Service – CRS), що здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення членів Конгресу США та його комітетів. Із цією метою вона щорічно готує до 500 тис. відповідей на різні запити, які переважно пов'язані із законотворчістю й виробленням політики фінансування державних програм, формуванням науково-технічної політики. CRS щорічно проводить понад 1000 досліджень, за результатами яких готуються аналітичні матеріали.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що найактивніше бібліотеки співпрацюють з парламентами. На важливу роль бібліотек у супроводі роботи сучасного законодавчого органу вказує і аналіз структури апаратів парламентів різних країн, який дає змогу виділити кілька моделей організаційного співвідношення бібліотек і інформаційно-аналітичних служб в участі роботи парламенту:

І. Бібліотека та інформаційно-аналітична служба є незалежними структурними підрозділами апарату парламенту. Наприклад, *Італія*: бібліотека є одним зі структурних підрозділів Адміністративної Служби Палати Депутатів. *Норвегія*: бібліотека – один із шістьох підрозділів Департаменту Інформації та документації. *Польща*: бібліотека Сейму є одним із 22 організаційних підрозділів Канцелярії Сейму, підконтрольним Керівнику Канцелярії та його двом заступникам. Бібліотека підтримує роботу Бюро досліджень, надаючи власні ресурси для підготовки ефективних досліджень. *Словацьчина*: окремо функціонують Департамент досліджень, аналізу та тренінгів, Парламентська бібліотека, Парламентський архів. *Словенія*: функції сектору досліджень і документообігу покладені на два департаменти: Департамент досліджень і Департамент документації та бібліотеки. Департамент документації та бібліотеки забезпечує надання інформації, яка вже існує, а Департамент досліджень продукує нову інформацію (дослідження, аналітичні матеріали щодо конкретних

важливих питань, експертний аналіз щодо питань, пов'язаних із функціонуванням всіх органів влади, порівняльні дослідження стосовно різних аспектів законодавства та парламентських процедур, статусу депутатів, парламентських функцій тощо).

II. Бібліотека та інформаційно-аналітична служба утворюють єдиний структурний підрозділ апарату парламенту. Наприклад, *Ірландія*: бібліотека та дослідницький департамент є частиною Аналітичного та бібліотечного Директорату Апарату парламенту. Керівник Бібліотеки та дослідницького департаменту відповідальний за стратегічний розвиток відповідних секторів.

III. Бібліотека та інформаційно-аналітична служба входять до більшого департаменту апарату парламенту. Наприклад, *Албанія*: бібліотека та інформаційно-аналітична служба входять до Департаменту документації та інформації.

IV. Інформаційно-аналітична служба входить до структури парламентської бібліотеки або бібліотека виконує дослідницькі функції. Наприклад, *Угорщина*: у 2004 р. бібліотечний департамент був створений як частина парламентського апарату. *Люксембург*: бібліотека є частиною Адміністрації парламенту і входить до складу Служби управління знаннями. Парламентська бібліотека – внутрішній парламентський підрозділ, який обслуговує членів парламенту, співробітників парламентського апарату.

V. Бібліотека є елементом інформаційно-аналітичної служби або департаменту. Наприклад, *Австрія*: бібліотека є центральною службою, яка створює інформаційні продукти та надає інформаційні сервіси. Бібліотека – частина правової, законодавчої та дослідницької служби, що відноситься до законодавчої гілки парламентської адміністрації. *Литва*: бібліографічний інформаційний підрозділ (Бібліотека) входить до складу Парламентського дослідницького департаменту. *Румунія*: бібліотека є частиною Директорату досліджень і документації Палати депутатів. [Дет. див. 10].

Таким чином, досвід зарубіжних країн показує, що бібліотеки в сучасних умовах стали важливою складовою інформаційної інфраструктури держави, центром накопичення, поширення та продукування інформації, яка є основою забезпечення ефективного інформаційного супроводу органів державної влади. Адже сучасні органи державної влади дедалі більшою мірою потребують інформаційних продуктів, що базуються на наукових матеріалах, аналітичному узагальненні, відпрацюванні кваліфікованих висновків і прогнозів, які мають сприяти у виробленні та прийнятті оптимальних управлінських рішень.

Тому можна говорити про те, що бібліотеки виконують одне з важливих завдань процесу супроводу діяльності органів державної влади – виявлення інтелектуальних напрацювань глобального інформаційного простору та їх використання в задоволенні відповідних потреб державного управління. Про цей напрям розвитку діяльності бібліотек варто говорити як про перспективний, оскільки на сьогодні він передбачає ефективні напрацювання щодо роботи з інформаційним ресурсом і продукування на його основі нової синтезованої інформації для цілей державного управління. Водночас своєю діяльністю бібліотеки мають переконливо довести, що вони є не лише книгозбірнями, а й кваліфікованими інформаційно-аналітичними центрами, продукція і послуги яких є зручною формою інформування як владних структур, так і населення в умовах демократичних перетворень у суспільстві. Як бачимо, бібліотека виступає каналом комунікації та активним учасником процесу реформ.

Список використаних джерел

1. *Бейліс Л.* Бібліотека як соціально-комунікативний центр наукової інформації / Л. Бейліс // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* – 2018. – № 4. – С. 64–69.
2. *Горовий В.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. Горовий // *НАН України, Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Л. А. Дубровіна.* – Київ, 2010. – 360 с.
3. *Гранчак Т.* Місце і роль інформаційно-аналітичних структур у системі політичної комунікації / Т. Гранчак // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – 2010. – Вип. 26. – С. 29–44.
4. *Гранчак Т.* Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект : монографія / Т. Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – 184 с.
5. *Давидова І. О.* Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова. – Харків : ХДАК, 2005. – 295 с.
6. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2011. – 232 с.
7. *Кобелев О. М.* Інформаційна аналітика в структурі бібліотечної діяльності в Україні : монографія / О. М. Кобелев. – Харків : ХДАК, 2012. – 246 с.

8. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / О. С. Онищенко, В. М. Горвий, В. І. Попик. – Київ : НБУВ, 2011. – 160 с.

9. *Симоненко О.* Інформаційно-аналітичний супровід у забезпеченні ефективності функціонування політичного лідерства: роль бібліотек / О. Симоненко // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – 2017. – Вип. 46. – С. 197–207.

10. *Симоненко О.* Значення бібліотек та інформаційно-аналітичних служб в супроводі роботи сучасного парламенту: зарубіжний досвід / О. Симоненко // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського.* – 2019. – Вип. 52. – С. 297–310.

11. *Чабаненко О.* Інформаційний супровід роботи сучасних парламентів [Електронний ресурс] / О. Чабаненко // *Лабораторія законодавчих ініціатив.* – Режим доступу: http://parlament.org.ua/upload/docs/Parliamentary_inf-support.pdf. – Назва з екрана.

References

1. Beilis, L. (2018). Biblioteka yak sotsialno-komunikatyvnyi tsentr naukovoi informatsiï [Library as a social and communicative center of scientific information]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia – Library Science. Documentation. Informology.* no. 4, pp. 64–69 [in Ukrainian].

2. Horovyi, V. (2010). Sotsialni informatsiïni komunikatsii, yikh napovnennia i resurs [Social information communications, their content and resource]. L. A. Dubrovina (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

3. Hrachak, T. (2010). Mistse i rol informatsiïno-analitychnykh struktur u systemi politychnoi komunikatsii [Position and function of information and analytical structures in the system of political communication]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 26, pp. 29–44 [in Ukrainian].

4. Hrachak, T. (2014). Biblioteka v informatsiïnomu suprovodi upravlinnia suspilnymy protsesamy: polityko-komunikatsiïnyi aspekt [Library in information support of public processes management: political and communication aspect]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Davydova, I. O. (2005). Bibliotechne vyrobnytstvo v informatsiïnomu suspilstvi [Library production in the information society]. Kharkiv: KhDAK [in Ukrainian].

6. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A., Horovyi, V. M. et al. (2011). Elektronni informatsiïni resursy bibliotek u pidnesenni intelektualnoho

i dukhovnoho potentsialu ukrainskoho suspilstva [Libraries electronic information resources in raising the intellectual and spiritual potential of Ukrainian society]. Kyiv [in Ukrainian].

7. Kobyelyev, O. M. (2012). Informatsiyna analityka v strukturi biblioteknoi diyalnosti v Ukraini [Information in the structures of library activity in Ukraine]. Kharkiv: KhDAK [in Ukrainian].

8. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2011). Natsionalny iinformatsiinyi suverenitet u konteksti rozvytku novitnikh informatsiinykh tekhnolohii [National informative sovereignty in the context of development of the newest information technologies]. NAN Ukrainy, Nats. b-ka Ukrainy im. V. I. Vernadskoho. Kyiv [in Ukrainian].

9. Symonenko, O. (2017). Informatsijno-analitychnyj suprovid u zabezpechenni efektyvnosti funktsionuvannia politychnoho liderstva: rol bibliotek [Information and analytical support in ensuring the effectiveness of political leadership functioning: libraries mission]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 46, pp. 197–207. <https://doi.org/10.15407/np.46.197> [in Ukrainian].

10. Symonenko, O. (2019) Znachennia bibliotek ta informatsiino-analitychnykh sluzhb v suprovodi roboty suchasnoho parlamentu: zarubizhnii dosvid [The importance of libraries, information and analytical services in supporting the work of modern parliament: foreign experience]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 52, pp. 297–310 [in Ukrainian].

11. Chabanenko, O. Informatsiinyi suprovid roboty suchasnykh parlamentiv [Information support of modern parliaments work]. Laboratorii zakonodavchykh initsiatyv – Laboratory of Legislative Initiatives. Retrived from http://parlament.org.ua/upload/docs/Parliamentary_inf-support.pdf.

Стаття надійшла до редакції 02.08.2019.

Olena Symonenko,

PhD (Political), Senior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8698-9280>

Experience of Political and Communicative Practices of Foreign Libraries with State Authorities

The article examines the relevance and expediency of studying the political and communicative practices of libraries in the system of political and communicative connections and relations with public authorities. In this context the experience of foreign libraries is considered, the main directions of their participation are analyzed. The main factors that enable libraries to promote the effectiveness of government policy are highlighted. The potential of foreign libraries in the political communication system is outlined.

Cooperation with authorities is one of the priorities for foreign libraries. For their part, public authorities need the most functional source of information that can help them to navigate in the complex and ambiguous world of politics and the economy, and obtain the maximum information needed on the topic of interest. Libraries have become institutions capable of meeting such requests. Therefore, it is obvious that the political and communicative activities of libraries with public authorities are a significant component and extremely important factor in the rational organization of effective reforms. Therefore, it is now relevant and appropriate to study libraries political and communicative practices in this perspective.

The modern library is an institution that accumulates the interests of virtually all segments of society. The gradual formation of the foundations of the rule of law, ensuring transparency of the activity of governmental structures at different levels, improvement of the legislative system, citizens' demand for reliable information to ensure their informed political choice, development of the non-state sector of the economy create the possibility to realize long-term library initiatives and perspectives. It necessitates the professional cooperation of libraries with the state authorities in various aspects. Thus, the multifunctionality of library activities enables the creation of multilateral partnership projects to address important tasks.

Keywords: library, political communication, political-communicative interaction, public authorities.